

Høringsinnspill fra Pensjonistforbundet til NOU 2026: 6 Den nye velferdskommunen

Om Pensjonistforbundet

Pensjonistforbundet er landets største interesseorganisasjon for eldre og uføre, med rundt 240 000 medlemmer, 6 000 tillitsvalgte og 700 lokallag. Vårt mål er et aldersvennlig samfunn der eldre og uføre har innflytelse, samfunnsdeltakelse, gode levekår, digitale ferdigheter og bor trygt i eget hjem. Vi vil ha økt satsing på helsefremmende tiltak som forebygger sykdom og styrker livskvaliteten, samt gode helse- og omsorgstjenester.

Innledende om utredningen

Pensjonistforbundet støtter hovedretningen i NOU 2026:6 Den nye velferdskommunen. For Pensjonistforbundet er det avgjørende at alle eldre kan bo trygt og leve gode og verdige liv. Da må boligpolitikk, forebygging, fellesskap og helse- og omsorgstjenester ses i sammenheng. Kommunene må ha nok kapasitet og ansatte med riktig kompetanse. Pårørende, frivilligheten og lokalsamfunnene må samtidig få gode rammer. Vi deler utvalgslederens budskap om behovet for «volum og tempo».

Pensjonistforbundet støtter forslaget om et tiårig praksisnært program med en årlig ramme på to milliarder kroner, som senere økes til én prosent av kommunenes samlede inntekter. Vi mener også at det bør etableres et tiårig skaleringsfond på én milliard kroner årlig. Programmet og skaleringsfondet bør brukes til å iverksette og spre løsninger som styrker forebygging, aldersvennlige boliger og en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste. Permanente og målrettede virkemidler må skjermes.

Bo trygt hjemme handler ikke bare om å dempe behovet for tjenester. Det handler om trygghet, mestring, fellesskap og et godt liv. Utvalgets forslag om et målrettet samfunnsoppdrag for framtidens velferd kan gi en felles retning. Men gode løsninger sprer seg ikke av seg selv. Kommunene trenger økt kompetanse, støtte til gjennomføring og tydelig nasjonal oppfølging.

Omstilling må ikke brukes som argument for å svekke kompetanse- og kvalitetskrav eller gi kommunene mer ansvar uten tilstrekkelig finansiering. Samfunnsoppdraget må følges opp med en forpliktende nasjonal Bo trygt hjemme-plan.

Demografi og beredskap

Aldringen av befolkningen må behandles som en nasjonal beredskapsutfordring og et sentralt samfunnsoppdrag. Utviklingen er kjent på forhånd og vil legge økende press på helse- og omsorgstjenester, personell, boliger og annen samfunnskritisk infrastruktur. Beredskap handler derfor også om å bygge kapasitet og robuste tjenester før behovene oppstår, og som også fungerer ved akutte hendelser og kriser. Kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader til Riksrevisjonens undersøkelse av samhandlingen om eldre understreker alvoret. Komiteen viser til SSBs framskrivinger om at antallet personer over 80 år vil øke med 50 prosent allerede innen 2033.

Pensjonistforbundet er bekymret for at bærekraften trues når pasienter ikke får hjelp på laveste effektive omsorgsnivå i kommunene. Manglende kommunal kapasitet forplanter seg til sykehusene og øker risikoen for at eldre blir kasteballer mellom tjenestenivåene. Regjeringen må bygge opp egnede boliger og tilstrekkelig tjeneste- og omsorgskapasitet før behovene oppstår.

En nasjonal plan for hele bolig- og omsorgstrappen

Pensjonistforbundet ber regjeringen følge opp NOU-en med en nasjonal Bo trygt hjemme-plan for hele bolig- og omsorgstrappen. Planen må omfatte tilpasning av egen bolig, heis, aldersvennlige boliger, trygghetsboliger, kommunale utleieboliger, hjemmetjenester, korttidsplasser, omsorgsboliger, sykehjemsplasser og nok fagfolk.

Planen må ha tydelige mål, langsiktig finansiering og en sosial profil. Det skal ikke være den enkeltes betalingsevne eller boligformue som avgjør om eldre kan bo trygt. Den må følges opp gjennom en forpliktende tverrdepartemental struktur, med medvirkning fra kommunesektoren, eldreorganisasjonene og andre berørte aktører.

Mestring, fellesskap, pårørende og arbeid

Pensjonistforbundet støtter at utvalget løfter fram mestring, deltakelse, frivillighet, pårørende og lokalsamfunn. Eldre er ikke bare mottakere av tjenester. De er innbyggere, pårørende, frivillige, arbeidstakere, naboer og deltakere i lokalsamfunnet. Dette er eldrekraft. Den må få gode rammer og reelle muligheter til å bidra.

Forebygging handler blant annet om sosial kontakt, kultur, fysisk aktivitet, rehabilitering, hverdagsmestring og tidlig innsats i lokalsamfunnet. Eldre må få støtte til å bevare funksjon, selvstendighet og deltakelse lengst mulig. Eldre må også få reell innflytelse når nye løsninger utvikles. Eldreråd, pensjonistforeninger, frivillige organisasjoner og pårørende må trekkes inn mens behov, mål og løsninger fortsatt kan påvirkes.

Bo trygt hjemme handler også om å kunne delta i hverdagslivet utenfor boligen. Manglende transport, ensomhet og små praktiske utfordringer kan gjøre det vanskeligere å klare seg selv, og bidra til tidligere behov for helse- og omsorgstjenester. Det må derfor utvikles lavterskeltilbud for transport, møteplasser og praktisk bistand som kan forebygge funksjonsfall og utenforskap.

Frivilligheten er en viktig samarbeidspartner, men skal ikke erstatte nødvendige helse- og omsorgstjenester. Samarbeid med frivillige, ideelle og private aktører må skje innenfor et tydelig offentlig ansvar for kvalitet, likeverd og rettigheter. Omstillingen må ikke bygge på at ansvar for nødvendige tjenester skyves over på pårørende.

Vi er enige i utvalgets forslag om å styrke frivilligsentralene og gi frivilligheten mer forutsigbare rammer. Dette er også blant Pensjonistforbundets krav til statsbudsjettet, sammen med videreføring av tilskuddet til aktivitetstiltak for eldre og styrking av Den kulturelle spaserstokken. Slike ordninger må være forutsigbare og flerårige, slik at aktivitet kan planlegges og gjennomføres over tid.

Når flere eldre skal bo hjemme lenger, må pårørende få bedre støtte, avlastning og rettigheter. De som tar på seg omfattende omsorgsoppgaver, må ikke tape inntekt, arbeidstilknytning eller pensjonsrettigheter. Pensjonistforbundet støtter utvalgets forslag om at pårørende får samme permisjonsrettigheter som foreldre til syke barn, altså ti lønnede pårørendedager samt bedre ordninger for personer med langvarige og omfattende omsorgsoppgaver.

Eldre som ønsker å stå lenger i arbeid, må ha samme rettigheter som andre arbeidstakere. Regler og ordninger som gjør det mindre lønnsomt å fortsette i arbeid, må endres. Retten til sykepenger, dagpenger og andre sosiale rettigheter må følge de økte aldersgrensene i arbeidslivet. Å legge til rette for at flere kan stå lenger i arbeid, er også nødvendig for å beholde kvalifisert og erfarent personell, blant annet i helse- og omsorgstjenestene.

Boligtrappen må styrkes

Bo trygt hjemme forutsetter at hjemmet faktisk er trygt. Mange eldre bor i boliger med trapper, små bad, manglende heis eller lang avstand til tjenester, transport, butikk og møteplasser. Husbankens rapport Status på det boligsosiale arbeidet i kommunene – utviklingstrekk og utfordringer (2026) viser at andelen kommuner som oppgir god tilgang på egnede boliger for eldre, har falt fra 46 prosent i 2022 til 26 prosent i 2025. Tilgangen er dårligst i distriktskommunene og de minste kommunene. Dette bør følges opp med tydelige styringsmål for Husbankens arbeid med aldersvennlige boliger.

Investeringer i aldersvennlige boliger, forebygging og omsorg kan gi bedre livskvalitet og større selvstendighet. Aldersvennlige boliger vil også komme framtidige beboere til gode. Investeringene kan samtidig bidra til bedre bruk av helsepersonell, mindre press på sykehusene og utsette behovet for kostbare heldøgns tjenester.

Boligpolitikken må ha en sosial profil. Framskrivninger fra Husbanken, basert på SSBs befolkningsframskrivninger og boforholdsstatistikk, viser at antallet eldre leietakere vil øke betydelig de kommende tiårene. En del vil mangle boligformue og ha begrenset økonomisk handlingsrom. Det trengs derfor flere tilgjengelige, aldersvennlige leieboliger, med husleie som kan håndteres på lave trygdeinntekter.

Pensjonistforbundet mener at tilskuddet til kommunale utleieboliger og heilstilskuddet bør gjeninnføres og styrkes. Det må også etableres et eget investeringstilskudd og en egen tilsagnsramme for trygghetsboliger og andre mellomformer. Dette må ikke finansieres gjennom investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser.

Omstilling og kapasitetsvekst må finansieres

Erfaringene viser at boligformål lett taper når midlene legges inn i kommunerammen. Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig har falt betydelig i realverdi etter at øremerkingen ble fjernet. I 2025 var tilskuddet om lag 200 millioner kroner lavere enn det måtte ha vært for å opprettholde realverdien fra 2020. Det er en realnedgang på rundt 40 prosent. Heilstilskuddet og tilskuddet til kommunale utleieboliger ble også avvirket. Bostøtten til eldre er vesentlig svekket over tid.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har sluttet seg til Riksrevisjonens anbefaling om at statlige virkemidler må fremme pasientforløp på laveste effektive omsorgsnivå. Regjeringen må derfor styrke målrettede virkemidler for kommunal kapasitet, omsorgsboliger, sykehjemsplasser, korttidsplasser, hjemmetjenester og egnede boliger.

Forebygging, bedre boliger og nye boformer fjerner ikke behovet for nok heldøgns omsorgsplasser. NOU-en viser til behov for om lag 1 900 netto nye heldøgns omsorgsplasser årlig fram mot 2035. Pensjonistforbundets handlingsprogram krever at staten dekker minst to tredjedeler av kostnadene.

Statsbudsjettet for 2026 har en samlet tilsagnsramme til investeringstilskuddet på 3,365 milliarder kroner. Rammen skal gi rom for om lag 1 500 nye eller moderniserte heldøgns omsorgsplasser. Bare 1 milliard kroner er forbeholdt prosjekter som øker den samlede kapasiteten, anslått til om lag 450 nye plasser. Med samme gjennomsnittlige tilskudd per nye plass ville 1 900 plasser årlig kreve 4,2 milliarder kroner. Det viser et betydelig gap mellom behovet i NOU-en og dagens virkemidler.

Samtidig søkte kommunene i 2025 om betydelig mindre i investeringstilskudd enn den tilgjengelige rammen. Husbanken viser blant annet til presset kommuneøkonomi og høyere bygge- og rentekostnader. Det er derfor ikke nok å finansiere investeringene. Kommunene må også ha

økonomisk handlingsrom til å bemanne og drifte nye tilbud. Staten må derfor ikke bare styrke investeringstilskuddet. Regjeringen bør også vurdere tidsavgrenset oppstartsfinansiering eller annen statlig medfinansiering som reduserer kommunenes økonomiske risiko ved etablering og drift av nye plasser.

Kompetanse- og kvalitetskrav må opprettholdes

Når eldre med store og sammensatte behov skal bo hjemme, må ansatte ha riktig kompetanse. Kompetansekravene i helse- og omsorgstjenesteloven må derfor opprettholdes. De er ikke unødvendig detaljstyring, men en minstegaranti for kvalitet, pasientsikkerhet og likeverdige tjenester. Bedre oppgavedeling kan være nødvendig, men må være faglig forsvarlig og følges av nødvendig opplæring og veiledning. Den må ikke brukes til å erstatte kvalifisert helsepersonell.

Pensjonistforbundet viser til Helsepersonellplan 2040, som peker på behovet for å utdanne mer helse- og omsorgspersonell, beholde flere, legge til rette for mer heltid og bruke kompetansen bedre. Flere må få mulighet til å arbeide heltid. Kommunene må ha økonomi og kapasitet til å rekruttere og beholde nødvendig fagkompetanse.

Kvalitets- og bygningskravene i investeringstilskuddet for heldøgns omsorg må videreføres. Utfordringen er ikke at kravene er for høye, men at kommunene trenger økonomiske og organisatoriske rammer for å bygge og drifte kapasiteten som trengs.

Helseteknologi, digitale verktøy og kunstig intelligens bør brukes til å styrke kvaliteten og frigjøre tid til menneskelig oppfølging – ikke til å erstatte nødvendig kontakt med fagpersoner. Personvern, universell utforming, brukermedvirkning og tilgjengelige ikke-digitale alternativer må ivaretas.

Pensjonistforbundets anbefaling

Pensjonistforbundet støtter utvalgets forslag om et målrettet samfunnsoppdrag for framtidens velferd. Det må følges opp med en flerårig og stortingsforankret Bo trygt hjemme-plan.

Pensjonistforbundet ber særlig regjeringen om å:

- finansiere det praksisnære programmet og skaleringsfondet med betydelige midler og nødvendig støtte til gjennomføring i kommunene
- etablere 1 900 netto nye heldøgns omsorgsplasser årlig fram mot 2035 gjennom et styrket investeringstilskudd, tilstrekkelig økonomisk handlingsrom til drift og andre målrettede virkemidler
- opprettholde sentrale og faglig begrunnede kompetanse-, kvalitets- og bygningskrav
- etablere et eget investeringstilskudd for trygghetsboliger og andre mellomformer, finansiert gjennom en egen tilsagnsramme.
- styrke frivilligheten, sikre reell medvirkning og følge opp forslagene om ti lønnede pårørendedager og bedre støtte til personer med omfattende omsorgsoppgaver
- gjeninnføre og styrke heistilskuddet og tilskuddet til kommunale utleieboliger
- fastsette tydelige nasjonale mål for Bo trygt hjemme og bolig- og omsorgskapasiteten

Forebygging, gode boliger, fellesskap, kompetente tjenester og tilstrekkelig omsorgskapasitet må ses i sammenheng. Bo trygt hjemme må bli en reell samfunnsinvestering.

Vi ønsker regjeringen lykke til med viktig arbeid. Ved spørsmål ta kontakt med seniorrådgiver Dyre Røseth på dyre.roseth@pensjonistforbundet.no eller mobil 920 50 835.

Vennlig hilsen
Pensjonistforbundet

Erna Ansnes
forbundsleder

Merete J. Orholm
leder fag og politikk